

Filozofski fakultet u Zagrebu
Odsjek za komparativnu književnost
Ak. god. 2015. /2016.

Naturalistički roman *Tito Dorčić* Vjenceslava Novaka

Diplomski rad

Zagreb, 2016.

Sadržaj:

1.	Uvod	1
2.	Status romana u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća	2
3.	Vjenceslav Novak – zakašnjeli realist	5
4.	<i>Tito Dorčić</i> – posljednji roman Vjenceslava Novaka	7
4. 1.	Kompozicija romana	7
4. 2.	Kategorije mjesta i vremena.....	9
4. 3.	Pripovjedač i pripovjedne tehnike.....	9
4. 4.	Lik Tita Dorčića	11
4. 5.	Ženski likovi u romanu.....	13
4. 6.	Prirodnoznanstvene teorije i približavanje naturalizmu	14
4. 7.	Psihoanalitički aspekti romana	16
5.	Zaključak	21
6.	Literatura	22

1. Uvod

Vjenceslav Novak (1859. – 1905.) bio je tematski najraznovrsniji hrvatski realist, a zanimljivo je spomenuti da su Novakova narav i zanimanje uvelike utjecali na njegovo stvaranje te mu dali svojevrsan pečat.

Novakovo najpoznatije djelo zasigurno je roman *Posljednji Stipančići*, no pritom ne treba zanemariti zaista bogatu ostavštinu njegovih pripovijesti i romana. Novak je kao pisac pokazivao kontinuiranu liniju razvitka iako je kritika upozoravala na njegova kolebanja vidljiva u postupcima likova, kompozicijskim rješenjima i nedostatnoj motiviranosti. Barac je to objasnio piščevim kompromisom s cenzurom, crkvom i vlastima, a i činjenicom da Novak nije imao jasan ideološki i politički stav.¹

Roman *Tito Dorčić* objavljen je nakon autorove smrti, 1906. godine. To je tipičan roman s tezom, koji obrađuje poznatu realističku temu: odgoj i školovanje mladoga čovjeka za neodgovarajuće zvanje i u neprikladnoj sredini. No, ono što je posebice važno jest odklon od tipične poetike realizma i neposredna veza s naturalizmom, koja je zastupljena u ovom romanu.

Naturalizam, kao književni pokret i smjer krajem epohe realizma, nadahnut prirodnim znanostima i shvaćanjem o bitnoj uvjetovanosti čovjeka sredinom i naslijeđem², uvelike je zastupljen u romanu *Tito Dorčić*. Novak razvija roman lika iz perspektive, u to vrijeme izuzetno popularne, teorije hereditarnosti. Drugim riječima, prikazuje nam glavni lik kao čovjeka nagona, određenog sredinom u kojoj živi, ali i naslijeđem.

Iako je u hrvatskoj književnoj kritici i historiografiji bio negativno vrednovan, a mahom mu se zamjeralo pretjerano podilaženje prirodoznanstvenim konceptima i tezama te svođenje pojedinca na čistu biologističku osnovu³, zbog svojih umjetničkih kvaliteta, *Tito Dorčić* reprezentativan je primjer među ostalim Novakovim romanima za analizu realističkih i naturalističkih elemenata koji dovode do prerastanja okvira postavljene teze i daju sliku života ribara i malih ljudi toga doba u Senju. Upravo to ga čini jednim od najznačajnijih djela Novakova opusa.

---

¹ Usp. Antun Barac, *Vjenceslav Novak (1895-1905)*. „Republika“ VII/1951., Br. 11-12. Str. 791-792.

² Milivoj Solar, *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga, 1996. Str. 259.

³ Usp. Dejan Durić, *Žudnja Drugoga i jouissance Drugoga: o jednom psihoanalitičkom aspektu romana „Tito Dorčić“ Vjenceslava Novaka*. // *Fluminensia*, 23, 1 (2011). Str. 111.

2. Status romana u hrvatskoj književnosti 19. stoljeća

U vrijeme Bachova apsolutizma (1850. – 1859.), opisivanoga kao vrijeme zamiranja kulturnog života, učinjeni su prvi koraci u stvaranju hrvatske umjetničke proze u smjeru realistične književnosti.

Roman nije bio osobito cijenjen kao žanr zbog još uvijek dominantnog utjecaja klasicističke kritike koja ga je držala manifestacijom lošeg ukusa i niskih strasti te književnom vrstom u kojoj ne treba poštovati nikakva pravila.⁴ Takvom doživljaju pridonosila je tadašnja književna proizvodnja čija djela su mahom pripadala trivijalnoj književnosti, a na koju su se kritikom obrušili i naši književnici poput Adolfa Vebera Tkalčevića i Miroslava Kraljevića (u predgovoru romana „Požeški đak“). U hrvatskoj su se književnosti zato termini „roman“ i „pripovijest“ koristili kao sinonimi, a kriterij duljine nije bio presudan za upotrebu jednog ili drugog termina.

Tek sedamdesete godine 19. st. donose promjenu pa se pisci ne moraju više opravdavati što pišu romane, ali termin „roman“ ipak rabe rijetko. Tada se javljaju i prvi teoretičari koji pokušavaju ozbiljnije definirati ovu književnu vrstu. Prvi od njih bio je Slovenac Ivan Macan koji svoju raspravu temelji na dostupnim njemačkim poetikama i estetičkim priručnicima. Definira roman kao djelo u kojemu unutarnja, duševna strana čovjeka/lika preteže nad samom radnjom. Franjo pl. Ciraki raspravlja o statusu romana , svjestan da negativne konotacije vezane uz taj termin proizlaze iz djela napisanih tako da podilaze ukusu estetski neobrazovane publike. Slijedi trag Hegelovih i Schillerovih razmišljanja, roman za njega predstavlja zamršene, katkad u najsitniji detalj rascjepkane odnošaje života na višoj kulturnoj razini. Dopušta romanopiscu da se njegova mašta slobodno kreće unutar zbilje, ali u romanu ne dopušta prikazivanje onog što se u realnom svijetu smatra nemogućim. Svrha romana je da nas zabavi i pouči, ali mora se kloniti trivijalnih događaja. Razlikuje četiri vrste romana: povijesni, socijalni, obiteljski i putni ili etnografski, a s obzirom na način pripovijedanja dvije: ozbiljni i šaljivi.⁵ Pod inicijalima A. P. 1878.g. u časopisu „Hrvatski svjetonazor“ nepoznati autor objavljuje poetološke refleksije o romanu, a usput se i osvrće na njegovo mjesto u hrvatskoj književnosti. Drži da se roman dotiče sva tri roda jer može biti i gotov epos i drama koja se pred nama razvija i unutarnja

---

⁴ Usp. Krešimir Nemec, *Putovi pored znakova: portreti, poetike, identiteti*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2006. Str. 97.

⁵ Usp. Nemec, K. Nav. djelo. Str. 105

ispovijed pjesnikove duše.⁶ Roman treba ostati izvan kategorija fantastičnog i nevjerojatnog, poziva se na Schopenhauera; likovi moraju biti zanimljivi i istiniti. Razlikuje historički i suvremeni roman, ali kritizira ovaj prvi tip romana govoreći kako se u njemu uglavnom iskrivljuje istina u korist neke tendencije.⁷

Osamdesetih godina pojačava se interes za roman; u to vrijeme, naime, postoji već dovoljan broj tekstova toga žanra zadovoljavajuće kvalitete. I kritičari u razdoblju realizma sve manje pišu o drami i lirici, proza zauzima prvo mjesto. U razdoblju od 1883. do 1888. izašla su četiri važna kritička teksta o romanu:

E. Kumičić, *O romanu*, „Hrvatska vila“, 1883.

Đ. Galac, *O romanu*, „Hrvatska vila“, 1884.

J. Pasarić, *Moderni roman*, „Vienac“, 1886.

J. Čedomil, *O romanu*, „Narodni list“, 1888.

Kumičićev tekst inspiriran je Zolinim „Eksperimentalnim romanom“ (1880.), a kreće od realističkih teza po kojima temelj romanu mora biti shvaćanje istine i poimanje realnosti. Kumičić hvali Balzaca i njegov dar za analizu i promatranje te kaže da su svi veliki pisci realisti i naturalisti (Turgenjev, Dickens, Gogolj, Zola, Flaubert...). Njihove romane drži rezultatom znanstvenih istraživanja i primjene eksperimentalne metode. Hvali Šenou kao književnika velikog uma i zdravih očiju, a zamjera književnicima na djelima koja su proizvodi imaginacije. Važnost ovoga teksta nije toliko u idejama koje je promovirao Kumičić, nego u pokretanju lavine reakcija, to jest polemike koja je u hrvatskoj književnosti trajala čak dvadesetak godina.

Najžešći protivnik naturalizma bio je Josip Pasarić, koji je pokušavao osporiti samu osnovu naturalizma i prikazati ga opasnim i pogubnim za hrvatski narod i njegovu literaturu. Držao je da propagira „estetiku ružnoće“ i suprotstavio mu zdrav i vedar realizam kojemu je, po uzoru na Aristotela, zadatak uljepšavati i plemenito nadahnuti prikazivanja stvarnosti.⁸ Njegov članak značajan je kao najopsežniji teorijski spis o romanu 19. st.

---

⁶ Usp. Nemec, K. Nav. djelo. Str. 107

⁷ Usp. Nemec, K. Nav. djelo. Str. 108

⁸ Usp. Nemec, K. Nav. djelo. Str. 114

Galčev tekst oštar je odgovor na Kumičićevu studiju „O romanu“. Drži da Zola ne može biti uzor, zamjera mu sklonost opisivanju ružnih predmeta, nepristojnih situacija i gadnih karaktera.

Jakša Čedomil definira roman kao ključnu književnu vrstu 19. st. On je zagovornik realizma i drži da u romanu nema mjesta mašti i fantastici. On zapravo poistovjećuje realizam i naturalizam i ne daje kritiku naturalizma. Njegovim tekstom romanu se daje povlašten položaj u odnosu na druge književne vrste i zatvara se jedno veliko polemičko razdoblje.

3. Vjenceslav Novak – zakašnjeli realist

Vjenceslav Novak rođen je 11. rujna 1859. u Senju. Taj učitelj, profesor glazbe, skladatelj, pisac i, na kraju, činovnik, u svome književnom radu napisao je sedam romana i stotinjak pripovijesti od kojih su neke po opsegu gotovo jednake romanima.

U pripovijestima i romanima opisivao je četiri područja: grad Senj (suvremenost, ali i prošlost), Podgorje (kraj ispod Velebita), hrvatsko građanstvo i malograđanstvo i hrvatski proleterijat.

Više nego ijedan hrvatski realist, on je imao izvanredan dar opažanja kao i smjelost da ta opažanja iznese iskreno i pošteno. Kao savjestan pisac, on je i programski proučavao ljude u njihovu ambijentu da mu djela budu što istinskija. Čak je nosio sa sobom i bilježnicu da u nju zapisuje sve što mu se činilo vrijednim pažnje.⁹

Prvotno samo pokazujući simpatije prema najnižim slojevima, Novak se razvio u pisca koji slika ljudsku bijedu i kritizira društvene odnose. Opisivao je opće hrvatske nevolje i zauzimao stav postavljajući se otvoreno na stranu slabijih.¹⁰

Približio se (najviše od svih pisaca) stilskoj paradigmi europskoga realizma i to bez očitog uzora. Književna kritika nije mu bila sklona jer se vrijeme njegove pune afirmacije poklapa s razdobljem moderne. Držali su ga piscem koji piše više srcem nego umom, predbacivali su mu patetično opisivanje emotivnog života, nedorečenosti, optuživali ga da ugađa i laska malom svijetu iznoseći njihove vlastite nazore o životu.¹¹

Novakov pristup prema građi je objektivistički; nastojao je prigušiti emocije i neutralno prosuditi likove, zbivanja i odnose. I to, ponekad, na štetu umjetničkog teksta. U njegovu opusu prisutne su velike oscilacije u kvaliteti; napisao je jedan od najboljih romana hrvatskog realizma (*Posljednji Stipančići*, 1899.), ali i ispodprosječna djela u odnosu na tadašnju romanesknu proizvodnju. Razvijanje stila i kvalitete pisanja onemogućivala je briga

---

⁹ *Pet stoljeća hrvatske književnosti / Vjenceslav Novak I: Pripovijesti/ Posljednji Stipančići/ priredila Višnja Barac. Zagreb: Matica hrvatska: Zora, 1964. Str.14.*

¹⁰ Usp. Vjenceslav Novak. Nav. djelo. Str. 15.

¹¹ Usp. Nemec, K. *Povijest hrvatskog romana od početaka do kraja 19. stoljeća*. Zagreb: Znanje, 1999. Str. 226.

za egzistenciju brojne obitelji. Usprkos svim svojim idealima, na književni je rad gledao kao na jedan od načina da poveća svoju zaradu, što je i sam ponekad, s gorčinom, izjavljivao.¹²

No, nisu ga samo materijalne nedaće sputavale u napredovanju na književnom planu. Razvitak čitave hrvatske književnosti onoga vremena usporavala je malograđanska publika i mala sredina, koja je, u velikim stvarima, ali i beznačajnim sitnicama, nametala piscima mnoge obzire i kompromise.¹³

Svoj umjetnički credo iznio je u popratnom pismu uz socijalnu pripovijest *Iz velegradskog podzemlja*:

Umjetnik će vazda iznijeti u svom djelu bilo u kojem smislu plemenitu ideju – ako je umjetnik. U blato ne treba posezati, niti smije da otvara s nekom nasladom zastor iznad funkcija i pojava u životu, koje je sama priroda ogrnula plaštom stida.

Ako treba da u to dirne poradi ideje svoga djela, učinit će to a da ne povrijedi uopće priznate zakone morala u kulturnom ljudskom društvu. Ali pozlaćivati život u umjetnosti ne valja. Od toga dolazi razočaranje, a umjetnost gubi biljeg ozbiljnog duševnog rada. Treba upirati prstom – samo umjetnički! – u rane društva, bez toga ne će biti nikada općeg liječenja socijalnoga zla. (26. XI. 1904.)¹⁴

---

¹² Između dilentatizma i umjetnosti. // *Kako su stvarali književnici*/ Vlatko Pavletić. Zagreb: Školska knjiga, 1966. Str. 118.

¹³ Usp. Pavletić, V. Nav. djelo. Str. 121.

¹⁴ Usp. Pavletić, V. Nav. djelo. Str. 126.

4. **Tito Dorčić – posljednji roman Vjenceslava Novaka**

Objavljen 1906., godinu nakon autorove smrti, *Tito Dorčić* je posljednji Novakov roman. Tematizira životni put naslovnog junaka od rođenja do smrti. Roman je to u kojem Novak izlaže Darwinove i Lamarckove teorije prirodne selekcije i descendencije. To je roman lika jer u njemu promatramo psihološke, socijalne i intelektualne osobine naslovnog junaka i njihov razvoj na njegovom životnom putu.

Stara obitelj Dorčić oduvijek je bila obitelj ribara, ali već na krštenju sina, otac obitelji, Andrija, zaklinje se da njegov sin Tito neće nastaviti tu tradiciju. Iako Tito pokazuje nevjerojatan dar i interes za ribarenje, otac ga šalje u škole. Tito, poštujući oca, nevoljko „odrađuje“ školu, služi se sitnim prijevarama i mitom (uz pomoć oca) da bi je završio s odličnim uspjehom. Teško napreduje u službi jer se pokazuje njegova nesposobnost, ali opet manipulacijom (uz pomoć kolega i odglumljene ljubavi prema Regini) postiže uspjeh. No, sve na kraju propada; i njegov brak i njegova karijera te on, vrativši se majci i ocu, završava tragično.

4.1 . **Kompozicija romana**

Roman započinje kratkim piščevim izvještajem o obitelji Dorčić. Fabula je koncipirana kronološki, a naracija je linearno-progresivna jer pratimo životni put glavnog lika.

Djelo se sastoji od dvanaest poglavlja, a možemo ga podijeliti u devet događajnih cjelina: rođenje i rano djetinjstvo u Senju, osnovna škola, gimnazija, studij u Beču, zaposlenje u Senju i otkaz, zaposlenje u V., brak i zaposlenje u P., kriva osuda Jovana Dulapića, povratak u Senj, ludilo i smrt. Ovakav je strogo linearni raspored bio nužan jer putem njega pratimo razvoj i gradaciju u samome subjektu te način na koji se mijenja u kontekstu promjena egzistencijalne situacije i okruženja, ali uvijek u odnosu na vlastitu psihološku strukturu.¹⁵ Tu linearnost razbijaju dijelovi koji služe kao okvir radnji, a to su epizode koje govore o povijesti obitelji Dorčić i o životu Lucije prije udaje.

Biološka motivacija važan je element u izgradnji fabule. Dva su ključna trenutka vezana uz Titovo rođenje koja to pokazuju i usmjeravaju na moguć negativan ishod priče.

---

¹⁵ Durić, D. *Žudnja Drugoga i jouissance Drugoga: o jednom psihoanalitičkom aspektu romana „Tito Dorčić“ Vjenceslava Novaka.* //Fluminensia. 23, 1 (2011). Str. 103.

Prvo, komentar Malčike Klaričke, žene sveprisutne na svim krštenjima, vjenčanjima i sprovodima u selu: *“Kako bi nam bog dao dobro kad se ribarska djeca nose onako gospodski opremljena na krst? Da što je Dorčić nego ribar, a mati djeteta zar nije do juče prala tuđe suđe? O, nespodobe, o grijeha, o zla! Kako gospodin bog ne udari strijelom ovoliku opačinu...”*¹⁶

Nakon toga, na proslavi krštenja, najstariji ribar Kuzma drži govor i nazdravlja djetetu za kojeg vjeruje da će naslijediti ribarski zanat svoga oca. Andrija se, iznenadivši sve, tome usprotivi i iznosi pozitivne strane činovničkog posla nadajući se kako će njegov sin kao činovnik učiniti korak naprijed na staleškoj ljestvici. Kuzma mu odgovara: *“Rušiš u kući stari red(...), a to nije ni dobro ni sretno.”*¹⁷

Dva navedena događaja iskazuju temeljnu Novakovu tezu o nasljeđu i nemogućnosti nižeg sloja da se intelektualizira i popne stepenicu više, u redove obrazovanog društva.

Prvi dio romana odnosi se na Titovo djetinjstvo i obiluje prizorima koji naglašavaju Titov doživljaj mora i ribarenja. Tim prizorima idile suprotstavlja monotonu i hladnu pedagošku teoriju. Novak tu postaje didaktičar, i razgovori direktora Sabljaka i prirodoslovca Wolfa djeluju nefunkcionalno i iskonstruirano.

Drugi dio romana vezan je uz Titovu biografiju u gradu i zaustavlja se na najvažnijim događajima: nesposobnost u činovničkom pozivu, odnos prema pisaru Duiću, kriva osuda Dulapića, razvoj ljubavi prema Regini, kratkotrajni bračni život i razvod, duševni slom.

Završni dio romana fiksira tragične momente iz života glavnog lika i psihološki ih osvjetljuje. Ti prizori stoje u potpunoj opreci prema onim idiličnim prizorima iz djetinjstva glavnog junaka.

Tragediju priče naglašava i epilog; na grobu sina, Andrija i Lucija prizivaju uspomene, i prekoravaju se: *„Sjećaš li se, rekla je jednom Lucija, kad su tako sjedili kraj groba, kako bi siromah došao kući iz škole s izranjenim stražnjim tijelom? Ah, a mi smo ga silili u škole... Škola je bila za nj vazda velika muka. Sjećaš li se kako se kostur bio načinio od njega kad je učio za maturu? A kakav je dolazio iz Beča poslije svakoga ispita. E, da smo mi, Andrija znali*

---

¹⁶ Novak, V. *Tito Dorčić*. Zagreb: Mladost, 1979. Str. 9.

¹⁷ Novak, V. *Nav. djelo*. Str. 17.

njega pridržati uza se..."¹⁸ Ovdje, na samom kraju, Novak ponovno naglašava polaznu misao romana.

4.2 Kategorije mjesta i vremena

S obzirom na linearnu strukturu romana, kategorija vremena zadržava svoje realno, objektivno i kauzalno značenje i to ne samo promatrajući djelo u cjelini nego i svaku epizodu posebno. Upravo takva težnja da se sačuva „objektivno“ trajanje vremena usporava radnju i čini je razvučenom.

Tijek vremena Novak prikazuje naznakama kronologije života glavnih likova: „Sa svojom petom godinom plivao je i ronio po moru kao žmerak (...)"¹⁹, a u romanu se jasno može pratiti i ritam godišnjih doba. Novak je život promatrao kao kontinuiranu realnost, no ta vremenska sastavnica je prenaplašena, i čitajući upada u oči te se stvara dojam da se Novak udaljava od umjetnosti, a postaje oponašatelj kakva kalendara.

Piscima u realizmu važno je opisati geografski, socijalni i kulturni ambijent likova. Kod Novaka istaknuto mjesto zbivanja preuzima priroda, a ona ili uokviruje radnju („*Topao zrak nije se gibao, daleka pučina sjajno se prostirala svojom veličanstvenom tišinom, tek na samom žalu nježno je i jedva osjetljivo zapljuskivalo more na pličini po glatkom kamenju*"²⁰- početak trećega poglavlja) ili služi kao sredstvo u karakterizaciji likova : („*Pogledajte mu oči kad opazi ribu u moru, pa ćete vidjeti kako nešto u njemu zaplamsa(...)*"²¹; „*A on se ćutio velik, jak i samostalan na tom mjestu, ravan ocu i izabranim ribarima koji su umjeli voditi ribu pod svijećom.* „)²². U *Titu Dorčiću* naglašena je psihološka veza između mora i Tita. Tito i more postaju jedno: „*(...) Zurio je u more široko otvorenim očima u koje je je ušla sva njegova duša.* „²³ Priroda, to jest more za njega označava prostor slobodnoga života u kojem se najbolje osjeća i snalazi.

4.3 Pripovjedač i pripovjedne tehnike

Pripovjedač u romanu je „potisnut“, to je heterodijegetski pripovjedač, a fokalizacija je nulta. Služi se tehnikama opisivanja, monologa i dijaloga.

---

¹⁸ Tito Dorčić, *Novak, Vjenceslav, Tito Dorčić: pripovijest*. Beograd: Nova štamparija-Davidovič, 1911. Str.207. URL: <https://archive.org/details/titodorcic00novauoft> (20.6.2014.)

¹⁹ Novak, V. Nav. djelo. Str 20.

²⁰ Novak, V. Nav. djelo. Str 25.

²¹ Novak, V. Nav. djelo. Str. 21.

²² Novak, V. Nav. djelo. Str. 35.

²³ Novak, V. Nav. djelo. Str. 35.

Novak uglavnom koristi statične opise, i to opisivanje ima uvodni karakter; uglavnom najprije opisuje likove, a onda ih uvodi u radnju (na početku sedmog poglavlja prvo predstavlja Puhovca, zatim njegovu kćer Reginu da bi tek onda opisao prvi susret njega i Tita).

No, da bi u potpunosti upoznali likove, Novak im daje da sami progovore. Oni raspravljaju, suprotstavljaju mišljenja, iznose i brane svoje teze. Dijalogu obično prethodi opis situacije, lika ili prostora. Ipak, Novakovi najzanimljiviji i najuspješniji dijalozi su oni u kojima se pojavljuje sukob, a likovi otkrivaju svoja unutarnja stanja. *„Regina ga je pogledala strogim okom: „Zar nećeš više čitati? Neću, odgovorio je Tito zijevnuvši, dosadno mi je! Goetheov Faust dosadan? Uostalom, shvaćam..., reče svrativši zlovoljno oči na svoju knjigu. Ne marim ja za takovo štivo, nestrpljivo je primijetio Tito natačući u čašu vino. Ti ne mariš i za kakvo štivo: mariš za vino..., dodala je mrko i ošinuivši prezirnim pogledom Tita. (...) Jedno imam pravo da tražim od tebe kao žena: Ne približuj se k meni pijan. Neću i ne mogu da provedem s tobom noć u jednoj sobi. Ponizuješ me... Zašutjela je porumenjevši. Ja nijesam nikada pijan. To zabranjujem, Regino.“*²⁴

Da bi iznio svoju filozofiju i pogled na svijet, Novak se koristi polemičkim dijalozima. U njima na površinu izlaze socijalne, etičke i filozofske teme, a zapostavlja se emotivni svijet likova (razgovor kuma Dabića i Andrije, te razgovor direktora Sabljaka i Woffa). Također, tu je prisutan naglašeno knjiški i znanstveni leksik koji upada u oči pored dijaloga ribara (dijalekt i fraze senjskog priobalja): *„Što vas muči?, izvjedljivo je nastavio lučar. U drobu... matrun, da bog oslobodi... evo, sav sam u znoju, a ledeni srsi prolaze mi životom. (...) Nešto ste takova pojeli, što li?, mislio je jedan od veslača. Kozlovinu, odnio ju vrag! Nikada je ne podnosim.“*

Korištenjem monologa i unutarnjeg monologa Novak je pokušavao otkriti unutarnji svijet svojih likova. U ovom romanu iznosi monologe duševno poremećene osobe koji su nastali kao reakcija na osudu nedužnog čovjeka. Tito razmišlja, koleba se, proživljava suđenje i preispituje se. *„Ja mu nijesam sudio, govorio je hladnim mirom sebi...nego sud... Ubio je Iliju, dašto da ga je ubio(...)“*²⁵

---

²⁴Novak, V. Nav. djelo. Str. 165.

²⁵Novak, V. Nav. djelo. Str. 195.

4.4 Lik Tita Dorčića

Životni put glavnoga junaka uvelike je podređen očekivanjima njegovih roditelja. Ribarenje je za njih bilo nužno zlo koje su dopuštali sinu samo kao nagradu za uspjeh u školi. Tito dobiva dobre ocjene, ali profesori nisu impresionirani njegovim znanjem jer je uočljivo da on samo „odrađuje“ ono što se od njega traži. Ipak, potaknut nerazumnim divljenjem svojih roditelja, ne uspijeva razviti realnu sliku o sebi.

Nakon završene gimnazije, odlazi na studij prava u Beč. Ne uspijeva se prilagoditi, on ne pripada gradu. Ne sudjeluje u kulturnim događajima; ne ide u kazalište, na koncerte i izložbe, ne čita. Izbjegava socijalni kontakt, a komunicira jedino s roditeljima. Jedino što ga je zanimalo bila je priroda u gradu – zoološki vrt sa velikim akvarijem. Tu se budi njegov instinkt, on promatra kretanje riba, njihovu igru i tu proživljava trenutke intimnoga zadovoljstva.

Završetkom studija, Tito ostaje genijalni ribar s položenim ispitima za pravnika. Upoznavši Reginu, Tito opet djeluje proračunato. Regina nije bila predmet ljubavi, nego objekt koji je omogućavao, putem dobrih obiteljskih veza, poželjni društveni i profesionalni položaj. Upravo se u odnosu na Reginu ističe njegov nedostatak duha, obrazovanja i snalažljivosti. Ona je snažna i samostalna žena, svjesna svojega društvenog položaja. Taj manjak Tito nastoji nadomjestiti lukavošću, dodvoravanjem i prijetvornošću, ali nikada ne uspijeva razviti socijalnu inteligenciju. On djeluje hladno i proračunato, bez istinske potrebe za drugim ljudima. U flertovanju s Reginom glumi skromnoga, zbunjenoga mladića, intelektualca, podsmjehuje se vlastitoj nespretnosti i skromnom podrijetlu. U braku ubrzo biva raskrinkan, a Regina mu pravi udarac zadaje u trenutku kada mu se odbija pokoriti (živeći u pravoj patrijarhalnoj obitelji, drži da mu se mora podrediti i biti poslušna, baš kao što je njegova majka bila podređena ocu).

Odlaskom Regine, Tito se gubi. Nedužnog čovjeka šalje na vješala samo kako bi pokazao moć.

Nakon spoznaje da je pogriješio, odaje se alkoholu i morfiju. Doživljava živčani slom i odlazi u sanatorij u Beč. Vraća se kući, ali ni to mu ne donosi mir. Njegova duševna poremećenost manifestira se u gesti, mimici i riječi: „*Tito je sjedio kod stola, bijeli stolnjak bio je isproliven vinom. Zurio je mrtvo preda se u čašu, a kad je htio da pije opirao se želudac. Najednom je izbuljio u stolnjak okrugle prestrašene oči s mršavim otegnutim licem: Vidio je kako po*

stolnjaku vijugajući se puzi jegulja. Posegnuo je za njom naglim kretom ruke i stisnuo šaku kad se dodirnuo njezinoga sluzavoga tijela, ali u ruci mu je ostao nabor mokroga stolnjaka, a jegulja se ispuzla i pala na pod... Je li to bila jegulja?, upitao se. Pomirisao je mokru ruku, ruka mu je doista zaudarala na ribu. Uzeo je svjetiljku i tražio jegulju svuda po sobi. Nigdje joj nije bilo traga.“²⁶

Upravo tamo, u mjestu u kojem je rođen, u kojem je oduvijek želio živjeti, uz more koje je bilo njegov život, Tito konačno postaje svjestan roditeljske krivnje i to prvi put izgovara: „...Ah, ono čuvstvo jakosti, slobode i moći, kada sam na mahnitim krilima bure upravljao sam jedarcem i kormilom i poput poluboga jurio svojom barkom preko bijesnih valova; drugi su se zgražali gledajući me s obale, a ja sam ćutio buru i valove u njihovoj pokornoj službi kojom su htjeli da podignu radost moga života! Onda sam bio sretan...Pa zašto su me iščupali i prenijeli s rodnog tla na tuđe? Da mi bude bolje? Stare lude! Bez poznavanja i bez razumijevanja života oni su se drznuli da sude gdje će meni biti bolje! Kojim su pravom odlučivale onake neznalice mojim životom? Kojim su mi pravom oteli radosti života i... kako su smjeli da me unesreće? Ja sam bio dijete, nijesam smio ni mogao prosvjedovati proti njihovu naumu iako sam ćutio da sam tuđ u školama u koje su oni mene silom turali. A vidjeli su to i oni, ali nijesu odustajali da ne budu krvnici svoga djeteta. Lude, lude, lude! Njihovo roditeljsko pravo... sloboda volje... A moje pravo? A moja sloboda volje? Pravo jednoga, nepravda drugoga; slobodno izvršavanje volje jednoga, ropstvo volje drugoga. Osveta nije izostala: evo me, kukavnoga ostatka života... a iz one bistrine mora gdje sam proživljavao dneve sreće, upija se sada u moju misao želja da taj ostatak staroga života darujem moru koje je meni darivalo radost i slast života. A one dvije stare lude gledaju u me kano dvije okamine... samo im suze teku iz očiju, a mrcvare me glupim pitanjima... ili bulje u me i nikako ne mogu da shvate još ni danas koliki su počinili grijeh...“²⁷

Tito umire napola uronjen u more; pripovjedač tom simboličnom scenom sugerira ispunjenje njegove trajne želje o suglasju s prirodom.

---

²⁶ Novak,V. Nav. djelo. Str. 214.

²⁷ Novak,V. Nav.djelo. Str. 207.

4.5 Ženski likovi u romanu

U *Titu Dorčiću* Novak prikazuje dva tipa žena; priprostu (Titovu majku Luciju) i obrazovanu Reginu (Titovu ženu). Te dvije žene u romanu se nikada nisu upoznale, potpune su suprotnosti i predstavnice dvaju različitih svjetova.

Lucija dolazi u kuću Dorčića iz kuće Dabića koji će kasnije postati Titovim kumovima. Odmah na početku Novak pokazuje njezin karakter: „*Sve joj je pristajalo u ruke, a u poslu je tiho pjevala i razveseljavala kuću svojom mirnom ćudi.*“ Ona je potpuno pasivan lik koji je u potpunosti podređen suprugu i obitelji. Ne dovodi u pitanje suprugove odluke niti sudjeluje u njima. U trenucima kada razgovara s Andrijom, ona ili potvrđuje Andrijine stavove ili ih reproducira da bi ih naglasila. U toj pravoj patrijarhalnoj obitelji, ona se doima kao da je vlasništvo supruga.

Kroz lik Regine, Novak predstavlja inteligentnu ženu koja osvaja svojom oštroumnosti i superiornosti. „*Regina je bila ovisoka djevojka, savršeno skladno razvijenih forma života. U kretnjama i govoru bila je izražena vazda neprisiljena i prirodna otmenost koja sili na poštivanje. U blijedom duguljastom licu fino modelovanih crta s dubokim crnim očima bilo je, kao što i u harmoniji forma života, sklada ljepote i razbora. (...) svuda je bila viđena i slavljena kao vrlo umna i naobražena ljepotica, ali ozbiljnoga prosca nije bilo (...) Regini je prema njezinom društvenom položaju falio imutak.*“²⁸ Iako se na kraju pristane udati za Tita, cijelo vrijeme sumnja u njegove namjere. Čini joj se nespretni, ali smatra ga dobričinom. Svjesna je da mu je intelektualno nadmoćna, ali on ju pridobiva savršeno odglumljenom brigom za oca. Njihova ženidba rezultat je spleta okolnosti; njezine trenutne situacije (ona je bez imetka, ima već 30 godina i bolesnog oca kojem želi udovoljiti udajom) i Titove manipulacije. Ubrzo nakon vjenčanja Tito se razotkriva; više ga ne zanimaju romani, počinje piti, a vrhunac njihova sukoba je uvreda njezinog oca. Od tada, njihov brak je bio samo privid koji je Regina održavala zbog oca. No, čim je otac umro, Regina se opet pokazala kao snažna žena: „*Ja se dakle neću više tamo vratiti. (...) Prevarili ste me, mene i pokojnog oca.... (...) Poslije vjenčanja ubrzo se očitovala vaša surovost i prostota; odan vinu, vi ste osobito u časovima omamljenosti pokazivali sebe kakav jeste. A sve što ste pokazivali, bilo je*

---

²⁸ Novak, V. Nav.djelo. Str. 100.

*odvratno i fizično i moralno, odvratno i ogavno. (...) Ne pitajte dakle za me, nemate na to ni prava, jer ja vas ne smatram svojim mužem.*²⁹

4.6 Prirodnoznanstvene teorije i približavanje naturalizmu

Kao posljednji Novakov roman, *Tito Dorčić* je u hrvatskoj je književnoj kritici uglavnom bio negativno vrednovan. Zamjeralo mu se pretjerano podilaženje prirodnoznanstvenim konceptima i tezama te svođenje pisca na čistu biologističku osnovu.³⁰ Barac u svojem članku posvećenom Novaku „Tita Dorčića“ karakterizira kao djelo kojem fabula odviše strši i ne uvjerava. Ipak, majstorski napisanim dijelovima proglašava opise Titova školovanja, psihologiju ribara, lik dnevničara Duića te Titov odnos prema ženi. Barac Novakovu tezu kako svatko treba ostati u zvanju svojih otaca jer za to ima najviše sposobnosti drži kočnicom svakog napretka.³¹

Isto Novaku zamjera i Frangeš te dodaje kako je pisca u zabludu da Hrvatskoj prijeti hiperprodukcija inteligencije gurnula mržnja prema trci za uspjehom u birokraciji.³²

Šicel pak kritizira darvinovski utjecaj na Novaka i tezu kako svako udaljšavanje od vlastitih korijena i sredine mora završiti kobno.³³

Slobodan Prosperov Novak *Tita Dorčića* drži iznimnim romanom u Novakovu opusu i definira ga kao roman s tezom koja je derivirana iz aktualnog darvinizma i nauka o determiniranosti čovjekova društvena uspona.³⁴

Jelčić pak tematski izjednačuje „Tita“ i „U registraturi“ iako tema kod Novaka ima druga vremenska i prostorna obilježja. Kaže kako piščev pogled na svijet nije aristokratski nego demokratski, on cijeni ljude po njihovu radu, a ne po znanju. Ribar zaslušuje jednako poštovanje kao i sudac.³⁵

---

²⁹ Novak, V. Nav. djelo. Str. 195.

³⁰ Usp. Durić. Nav. djelo. Str. 101,.

³¹ Barac, A. *Vjenceslav Novak*. //Republika, br. 11-12, 1951. Str.793.

³² Usp. *Protorealizam i realizam*. //Povijest hrvatske književnosti/Ivo Frangeš. Zagreb-Ljubljana: Nakladni zavod Matice hrvatske, 1987. Str. 205.

³³ Usp. Vjenceslav Novak. //Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća: Knjiga II. Realizam/Miroslav Šicel.Zagreb: Naklada Ljevak, 2005. Str.211.

³⁴ Usp. Novovjekovlje. //Povijest hrvatske književnosti: od Bašćanske ploče do danas/ Slobodan Prosperov Novak.Zagreb: Golden marketing, 2003. Str. 259.

³⁵ Usp. *Hrvatski književni realizam*. //Povijest hrvatske književnosti/Dubravko Jelčić. Zagreb: Naklada Pavičić, 1997. Str. 158.

Slično kao i prije navedeni povjesničari, Nemec prepoznaje *Tita Dorčića* kao tipični roman s tezom i jedini Novakov roman kojem je građa podređena jednom aktualnom prirodosnanstvenom konceptu: dokazivanju čovjekove biološke determiniranost. No, nadodaje da su krajnje ideološke implikacije teze zastupane u romanu zapravo problematične i kose se se s dotadašnjim Novakovim stvaralaštvom: kroz ideju da svatko treba ostati u zanimanju svojih otaca zastupa svojevrсни društveni *status quo* i negira ideje napretka, demokratičnosti i ravnopravnosti.³⁶

Titov neuspjeh u zvanju, a time i životu, posljedica je isključivo nasljednih i bioloških čimbenika koji su ga predodredili da bude ribar. Lik profesora Wolfa uveden je kako bi se kroz njega promovirale aktualne teze. Naime, navedeno je čak i ime njegove doktorske disertacije: "Intelektualni razvitak po stališkom zanimanju ljudi" te dodano objašnjenje da je rad u vezi s Lamarckovom descendentnom teorijom i Darwinovom selekcijom.³⁷ U raspravama sa direktorom Sabljakom, katoličkim svećenikom, Wolf dobiva prijedlog da proučava Tita, đaka sedmog razreda. „Za vaš studij vi imate u našem zavodu zahvalan objekt. (...) Mi ga zovemo đakom koji sve nauči, a ništa ne zna. (...) A u ribarstvu je, vidite, genijalan. Natkriljuje sve ribare i istoga svoga oca koji je daleko na glasu kao vješt ribar. (...) uzmite vi toga dječaka malko na oko jer morate znati da se obitelj iz koje je potekao bavi ribarstvom već stotine godina.“³⁸ Wolf je od tada provodio više vremena s Titom, nesmetano ga proučavajući. Tito mu je govorio o ribarskom pozivu: „To čovjek ima u sebi, a ne zna kako... (...) Kao što svaki živi stvor, tako ima i riba svoju ćud. (...) To treba pogoditi. (...) To je u meni, a da ne znam kako, i ja se tim služim, a da opet ne znam kako. (...) Tko toga nema, on će od gledanja naučiti, ali pravi ribar neće biti nikada. (...) Sve ima svoju dušu... i nauka i trgovina i zanat i ribarija... sve... Tko pogodi tu dušu i zna je shvatiti, taj postane majstor, a onaj drugi ostane šegrt do svoje smrti...“³⁹

Gledajući Tita na moru, Wolf počinje fantazirati i kroz tu fantaziju Novak zapravo rekonstruira Darwinove teze. Razvija se priča o napuštenom otoku na koji slučajno dolaze ljudi. Imaju jedan pitki izvor, a jedini izvor hrane može im biti more. No, oni nemaju potrebna pomagala za lov i malo-pomalo, svakodnevno roneći, more za njih postaje prirodno stanište,

---

³⁶ Usp. Zlatno doba hrvatskog romana. //Povijest hrvatskog romana; od početaka do kraja 19. stoljeća/ Krešimir Nemec. Zagreb: Nakladni zavod Znanje, 1994. Str.233-234.

³⁷ Usp. Novak, V. Nav. djelo. Str. 53.

³⁸ Usp. Novak, V. Nav. djelo. Str. 56.

³⁹ Usp. Novak, V. Nav. djelo. Str. 58-59.

baš kao i kopno. Godinama se sve više prilagođavaju životu u moru te kroz nekoliko milijuna godina nastaje nova vrsta kralješnjaka; ljudi koji između prstiju imaju plivaće opne, škrge... Tako se i kod Tita kroz naraštaje razvila sposobnost za ribarenje.

Odredivši mjesto Titu u ribarskom zanatu i nižim slojevima, Novak se približio naturalizmu. Naturalizam bira građu s područja koja su se dotad držala nepodobnima za književnost, sudbine „s dna života, poroke, bolesti... (...) Svako je zbivanje determinirano, to jest posljedica nekog djelovanja, nekih činilaca koji su bili uzrok.“⁴⁰

U prije spomenutoj raspravi između direktora Sabljaka i profesora Wolffa, Sabljak opisuje lik đaka nižeg sloja: *“Shvaćanje im je dobro, marljivi su i uredni, čudoredni i bojažljivi, teško će se kada naći u kakvoj đачkoj zavjeri. Kao činovnici marljivi su i uredni, ali u javnom radu odmah se pokazuje međa njihovog talenta. Nad prosječnost se digne vrlo malen postotak, a još je manji postotak onih koji se u svojoj struci istaknu genijalnošću. Rado naginju štreberstvu, velik je postotak onih koji se stide svoga seljačkog podrijetla(...) Wolf je taj rezultat iz Sabljakovih statističkih podataka tumačio dakako nasljedstvom. U nepromijenjenom stogodišnjem načinu života nije bilo nužde da se naslijeđena svojstva mijenjaju, niti da se razvijaju druga, nova svojstva, kao što se to pokazuje ondje gdje novi uvjeti života traže i nova sredstva kao jamstvo u borbi za opstanak. (...) Ako se, dakle, seljak odluči da pošalje svoga sina na više nauke, on računa jedino s praktičnom dobiti. (...) Pa čemu i turati u više škole našega seljaka? Mi smo agrikulturan narod s ogromnim postotkom seljačkog stališa. (...) Zemlju će nam poplaviti ljudi s ispitima, a bez plaće, dok rodna gruda čeka badava na vješte ruke da joj podignu vrijednost i ljepotu.”*

Ovakvo razmišljanje Novak je potkrijepio Titovim nesnalaženjem u službi. Iako je Tito završio studij, ono iskonsko u njemu nije mu dalo prijeći jaz između niskog i građanskog staleža. Nije postao gospodin, manipulacijom se oženio, ali isto je tako brzo izgubio ženu jer nije mogao glumiti. Ubrzo nakon sklapanja braka, počeo je piti, a Regina je shvatila da je njegovo ponašanje prije braka bilo u službi ostvarivanja njegovih unaprijed zacrtanih ciljeva.

4.7 Psihoanalitički aspekti romana

Dejan Durić u dva svoja članka razotkriva dublje slojeve romana. Pokušava interpretirati roman u psihoanalitičkom ključu te sagledati mjesto pojedinca i njegova

---

⁴⁰ Usp. Naturalizam i „eksperiment“. // Povijesna poetika romana./ Viktor Žmegač. Zagreb: Matica hrvatska, 2004. Str. 230-237.

sebstva unutar obitelji, ali i unutar klase i samoga društva, a s obzirom na problematiku žudnje Drugoga i *jouissance* Drugog.

Roman prikazuje roditelje koji tijekom odgoja dijete usmjeravaju putem koji su sami zacrtali, a bez prihvatanja njega kao psihičke strukture. Sve su činili umjesto njega, bili mu uvijek na raspolaganju, a on se samo trebao uklopiti u društvo u koje su ga poslali. Time nisu poticali razvoj samostalnog i snažnog nego pasivnog i bespomoćnog sebstva. „Titovo sebstvo time se otkriva kao dinamička tvorevina koja uključuje niz psihodinamskih procesa u kojima se s jedne strane ukrštava Titova psihička struktura jednostavnog, dobroćudnog i povučenog djeteta s društvenim miljeom u rasponu od ribarske zadruge do činovničkog okruženja.“⁴¹

Durić paralelno opisuje odnos Tita i oca te odnos oca i staleža i pokazuje kako su vrlo slični; Tito precjenjuje očeve kvalitete isto kao što otac precjenjuje način života u višim slojevima. Tek pri kraju romana, kada je već kasno, Tito iznosi sumnju u očeve moralne i intelektualne kvalitete. Također, po pitanju egzistencije, odnos oca i sina identičan je odnosu klase ribara i klase trgovaca – jedni ovise o drugima.

Andrija preko Tita pokušava ostvariti svoje nikad dosegnute ideale; želi da mu sin, unatoč nedostatku sposobnosti i talenta prijeđe u viši stalež. Durić preuzima lakanovski koncept *jouissance* (predstavlja svojevrsni višak zadovoljstva s onu stranu načela ugone kojega kultura i društvo ne toleriraju).⁴² Žudnja, pak, nastaje iz zabrane ili zakona koji priječe put prema neposrednom ispunjenju zadovoljstva odnosno *jouissance*. Taj koncept primjenjiv je na roman; Andrija živi u iluziji kako je višem staležu bolje nego njegovoj obitelji. On ima osjećaj da je u podređenom položaju i da radi za njih, opskrbljuje ih namirnicama neophodnim za život. „Posrijedi je ponovno ambivalentna situacija jer(...) pojedinci ili skupine trebaju očuvati *jouissance* Drugoga kako bi mogle spoznati vlastitu, ali je u isto vrijeme žele uništiti jer se čini potpunijom od njihove.“⁴³ Da ne postoje predstavnici tog višeg staleža (Dabić, ravnatelj, činovnici), Andrija ne bi mogao odrediti da njegovo zadovoljstvo čini uspjeh sina. Andrijina frustracija i žudnja za položajem u društvu izlazi na vidjelo u nekoliko navrata; u razgovoru s kumom Dabićem: „(...) *Ali moj posao i vaš posao...ili posao svećenika ili činovnika...Razlika je to! A što na primjer vrijedi moje ime u gradu? Posljedni pisar u*

---

⁴¹ Durić, D. *Žudnja drugoga i jouissance Drugoga: o jednom psihoanalitičkom aspektu romana „Tito Dorčić“ Vjenceslava Novaka*// Fluminensia. 23,1 (2011). Str. 103.

⁴² Durić, D. Nav. djelo. Str. 109

⁴³ Durić, D. Nav. djelo. Str. 110.

magistartu čeka da mu ja prvi skinem kapu... a ni u društvu uglednijih građana ne pristajem... Da se narinem, gledali bi me preko ramena: Ribar...kako je on ovamo dospio?”⁴⁴
; te u raspravi s ravnateljem: „*Sad...kad je svršio četiri razreda gimnazije, da bude ribar! (...)*
Radije neka ide među magistarske pisare. (...) Dobivao bi iz gradske blagajne stalnu plaću, a to je glavno...“⁴⁵

Na razmatranu problematiku izravno se nadovezuje pitanje žudnje Drugoga (Andrije, oca) u odnosu na Tita (sina) jer nam je razmatranje jouissance Drugoga pomoglo da otkrijemo za čime stremlje otac.⁴⁶ U Titovu slučaju dolazi do otuđenja, to jest do suočavanja sa žudnjom Drugoga. Tijekom cijelog romana Titovi su osjećaji zanemareni do te mjere da on sam postaje sredstvo kojim se želi postići određeni cilj. Andrijin društveni i klasni položaj je takav da žudi za povlasticama koje imaju više klase, a do njih može doći jedino posredno preko sina. U solilokviju na kraju romana Tito si posvješćuje pogreške roditelja i prvi put ih izgovara na glas. Durić se ne slaže s , među kritičarima, raširenom porukom romana kako bi svatko trebao ostati u zvanju svojih otaca te smatra kako djelo propituje posve suprotnu situaciju i prikazuje što se događa s onima koji nemaju dovoljno ambicija i želja za određenim stvarima, ali su primorani činiti ono što zapravo ne žele. Kod Tita je riječ o nesvjesnoj žudnji jer Andrija nikada nije silio Tita ni na što niti ga je kažnjavao kako bi ga natjerao da čini ono što on želi.

Drugi bitan aspekt romana je složena problematika narcizma koja se ostvaruje kroz višestruke i isprepletene odnose naslovnog subjekta te entiteta iz njegove neposredne okoline tijekom procesa odrastanja.⁴⁷

Tito je odgajan u pretjeranoj brizi, roditelji su ga sebično usmjeravali kako bi ispunili vlastite ambicije, što je rezultiralo nesamostalnom ličnošću , koja, i kad ostvari naum roditelja, ostaje neostvarenom i nesretnom. Od Andrije i Lucije, Tito nikad nije dobio zabranu; oni su ga uvijek poticali i sugerirali mu da ga čeka uspješna karijera u činovničkom pozivu. Prešućivali su njegovu nezainteresiranost i nedostatak talenta, dopuštali mu čak i ribarenje (koje je bilo njihova najveća prijetnja), samo da bi on nastavio ostvarivanje njihovih

---

⁴⁴ Novak, V. Nav. djelo. Str. 27.

⁴⁵ Novak, V. Nav. djelo. Str. 43.

⁴⁶ Durić, D. Nav. djelo. Str. 111.

⁴⁷ Durić, D. Velebno sebstvo. *O još jednom psihoanalitičkom aspektu romana Tito Dorčić Vjenceslava Novaka.*// Fluminensia, br.2, 2011. Str. 115.

želja. Takvim omogućivanjem dobivanja svega što želi, podmićivanjem učitelja u školi te nerealnim divljenjem djetetu onemogućili su da sin shvati vlastita ograničenja i sposobnosti. Njihova je jedina funkcija da zadovolje vlastitog sina te njegovo velebno sebstvo tako da mu u potpunosti podrede vlastite živote, vjerujući kako će jednoga dana moći uživati u djeliću njegove veličine. Navedeno se izjalovljuje jer ih Tito ne poziva i na vlastito vjenčanje, držeći ih sada nižim staležom te prijetnjom vlastitom društvenom ugledu.(...) Stoga je problematiziranje velebnoga sebstva u romanu dvostruko: s jedne strane se razmatra kroz Titovu uvjetovanost žudnjom Drugoga te njegovim vlastitim psihološkim predispozicijama, a s druge strane bitnim karakternim te svjetonazorskim osobinama napose njegova oca, koji je vlastiti neispunjeni narcizam te želju za staleškim pregrupiranjem projicirao na sina.,⁴⁸ Roditelji su istovremeno dio Titova sebstva (sve čine umjesto njega; otac je posrednik i u završavanju škole i u pronalaženju posla), ali i njegova veza s vanjskim svijetom. Andrija je u Titovim očima idealizirana figura; sve može i sve čini umjesto njega.

Durić preuzima Žižekovu podjelu, odnosno tri kategorije narcističkog subjekta i primjenjuje je na roman. U prvu kategoriju ulaze idealni Drugi za koje se podrazumijeva da su svojim društvenim, kulturnim, političkim, ekonomskim utjecajem iznad subjekta pa od njih traži potvrdu te oni trebaju funkcionirati kao nadogradnja njegovoga velebnoga sebstva.⁴⁹ To je ponajprije Puhovac kojega Tito koristi kako bi se domogao Regine. Regina je trebala poslužiti kao objekt kojim bi se Tito domogao željenog društvenog položaja. U drugu skupinu pak ulaze osobe za koje narcistički subjekt vjeruje da su se urotile protiv njega te ugrožavaju njegovo nastojanje da se afirmira na društvenoj i kulturnoj sceni.⁵⁰ To su gimnazijski profesori, ravnatelj gimnazije te Kopetzky za koje Tito vjeruje da ga ne vole bez ikakva povoda. On naravno ne vidi problem u sebi, nego misli da je problem u okolini. U treću skupinu, drži Žižek, ulaze svi ostali koji su tu samo zato da ih iskoristimo, a zatim odbacimo. To je u romana pisar Duić kojeg Tito koristi za vlastiti probitak i dodvoravanje Puhovcu.

Vrhunac narcističkih poriva ogleda se u izricanju smrtne presude osuđeniku za kojeg je obrana uspjela dokazati da je nevin. Iz razloga što želi pokazati koliko je (ne)moćan, Tito

---

⁴⁸ Durić, D. Nav. djelo. Str. 120.

⁴⁹ Durić, D. Nav. djelo. Str. 123.

⁵⁰ Durić, D. Nav. djelo. Str. 123.

šalje čovjeka na vješala, iz čega probija neprestani osjećaj manje vrijednosti, što izvrsno ilustrira prizor kada opovrgavanje optužbe, koje vrši obrana, doživljava kao napad na sebe.⁵¹

U konačnici dolazi do ludila, potpunog rasapa ličnosti koje završava tragičnom smrću.

---

⁵¹ Durić, D. Nav. djelo. Str. 125.

5. Zaključak

U okviru književnopovijesnoga razdoblja realizma svakako treba spomenuti i naturalizam koji se može tumačiti kao dio realizma, ali i kao samostalan stilskopovijesni smjer. Javlja se u posljednjim desetljećima 19. stoljeća, a uporište pronalazi u prirodnim znanostima i shvaćanjima o bitnoj uvjetovanosti čovjeka sredinom i naslijeđem. U to vrijeme nastaju tzv. eksperimentalni romani kojima je cilj prikazati isječke života te analizirati i opisati ljudske sudbine, svojevrzne *kliničke slučajeve*, ispitivanjem onoga fiziološkog, nagonskog, životinjskog u čovjeku, a glavni junaci opterećeni su naslijeđem.

Sve od navedenog primjenjivo je na roman *Tito Dorčić*, posebice na sam glavni lik. Nastoji se dokazati da pojedinac može pokazati najbolje uspjehe u radu ako nastavi posao svojih predaka, što ga i čini tzv. romanom s tezom, no lik Tita Dorčića, njegovih roditelja i senjskih sugrađana uvelike prerastaju okvire postavljene teze. Posrijedi je iznimno zanimljivo djelo koje je otvoreno za višestruke analize i interpretacije. Jedna od njih svakako je ona prirodoznanstvena, koja se temelji na pretpostavci o čovjeku nagona, kojega određuje naslijeđe i sredina u kojoj živi.

Prikazujući društvenu zbilju vremena u kojem piše, Novak dokumentira stvarnost koja ga okružuje zastupajući realističko načelo objektivnosti, ali ujedno, prikazujući nesretnu sudbinu glavnoga lika Tita Dorčića, prikazuje utjecaj naslijeđa (roditelja) i sredine (Senja) na tijek života glavnoga lika, ali i na njegovu smrt. Konačno, glavni lik i sam dolazi do spoznaje o roditeljskom utjecaju na vlastiti život i time daje pečat tvrdnji da roman *Tito Dorčić* možemo držati naturalističkim romanom u kontekstu hrvatskoga realizma i naturalizma.

6. Literatura

1. Auerbach, E. *Mimeza*. Zagreb: Hena com, 2004.
2. Barac, A. *Vjenceslav Novak*//Republika, br. 11-12 (1951)
3. Durić, D. *Velebno sebstvo. O još jednom psihoanalitičkom aspektu romana „Tito Dorčić“ Vjenceslava Novaka*// Fluminensia, 23,2 (2011)
4. Durić, D. *Žudnja drugoga i jouissance Drugoga: o jednom psihoanalitičkom aspektu romana „Tito Dorčić“ Vjenceslava Novaka*//Fluminensia. 23,1 (2011)
5. Frangeš, I. *Povijest hrvatske književnosti*/ Zagreb-Ljubljana:Nakladni zavod Matice hrvatske, 1987.
6. Frangeš, I. *Vjenceslav Novak danas*//Riječka revija, 3-4, 1962.
7. Jelčić, D. *Povijest hrvatske književnosti*.Zagreb: Naklada Pavičić, 1997.
8. Nemec, K. *Povijest hrvatskog romana; od početaka do kraja 19. stoljeća*.Zagreb: Nakladni zavod Znanje, 1994.
9. Nemec, K. *Putovi pored znakova: portreti, poetike, identiteti*.Zagreb: Naklada Ljevak, 2006.
10. Novak, S. P. *Povijest hrvatske književnosti: od Bašćanske ploče do danas*.Zagreb: Golden marketing, 2003.
11. Novak, V. *Otrov u duši (izbor i predgovor Krešimir Nemec)*.Zagreb: Mozaik knjiga, 2009.
12. Novak, V. *Tito Dorčić*. Zagreb:Mladost, 1979.
13. Pavletić, V. *Kako su stvarali književnici*/ Zagreb: Školska knjiga, 1966.
14. Pavlović, C. *Modernizam – naturalizam ili impresionizam: Zola i Kumičić*, u: Istodobnost raznodobnog. Tekst i povijesni ritmovi. Zbornik radova XII. , ur. Cvijeta Pavlović, V. Glumičić-bužančić i A. Meyer- Fraatz, Književni krug – Odsjek za komparativnu književnost Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Split –Zagreb, 2010. Str. 141-156.
15. *Pet stoljeća hrvatske književnosti Vjenceslav Novak I: Pripovijesti/Posljednji Stipančići*/priredila Višnja Barac.Zagreb:Matica hrvatska:Zora, 1964

16. Rosandić, D. *Pripovjedna proza Vjenceslava Novaka (doktorska disertacija)*. Zagreb: Dragutin Rosandić, 1965.
17. Šicel, M. *Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća: Knjiga II. Realizam*. Zagreb: Naklada Ljevak, 2005.
18. Tito Dorčić, *Novak, Vjenceslav, Tito Dorčić: pripovijest*. Beograd: Nova štamparija-Davidovič, 1911. Str. 207. URL: <https://archive.org/details/titodorcic00novauoft> (20.6.2014.)
19. Žmegač, V. *Povijesna poetika romana*. Zagreb: Matica hrvatska, 2004.